

ARHEOLOŠKI TURIZAM

Izazov za Hrvatsku

Pripremila:
Vlasta KLARIĆ,
glavna tajnica UNPAH-a

U Hrvatskoj vrlo malo putničkih agencija priprema zahtjevne programe arheološkog turizma, dok najposjećenija odredišta sa slikovitim arheološkim krajolicima na području Mediterana, čijem krugu i mi pripadamo, privlače desetke milijuna posjetitelja

Arheološki turizam u svijetu dobiva na značenju, a arheološki turisti najčešće putuju u zemlje Mediterana, ali i ostale destinacije koje uspješno prezentiraju svoju baštinu. Italija svojim arheološkim atrakcijama i muzejima godišnje privuče 38 milijuna posjetitelja, Grčka 14 milijuna, dok se u Turskoj ta brojka penje na oko deset milijuna ljudi. Apsolutni rekorder po posjetu svim kulturnim institucijama je Velika Britanija s registriranih 80 milijuna posjetitelja na godišnjoj razini. Hrvatske lokalitete i muzejske institucije godišnje posjeti ukupno 4,8 milijuna posjetitelja

(za 2015. prema podacima MDC), što predstavlja izazov i potrebu za jačom afirmacijom tog snažnog potencijala, posebice kroz turizam.

Razvoj arheološkog turizma prilika je da Hrvatska odgovarajuće valorizira te jasnije istakne i zavoli svoju arheološku baštinu. Prilika je to svakako i za afirmaciju vrijednih i izuzetno zanimljivih hrvatskih arheoloških lokaliteta na međunarodnoj razini.

TRADICIONALNA DOGAĐANJA I NOVI POSTAVI

Kako bismo razvili kvalitetan arheološki turizam nužno je za početak fokusirati se na najznačajnija i najbolje opremljena arheološka odredišta koja će svojom atraktivnošću privući pozornost korisnika i na ostale destinacije. Tek nakon toga moguće je privući pozornost javnosti na značajne, a manje korištene arheološke resurse estetskog, umjetničkog i kulturnog značaja.

Arheološki turizam nikada nije toliko zaokupljao širu hrvatsku javnost kao posljednjih godina zahvaljujući obnovi muzejskih postava te otvaranju novih, vrijednih arheoloških muzeja.

Upravo zato i mnoge turističke zajednice (npr. Pule, Splita, Nina, Krka, Malog Lošinja, Omišlja, Rijeke, Solina, Vukovara ili Krapinsko-zagorske županije) u javnosti ističu svoje potencijale za arheološki turizam, pripremajući u suradnji s muzejskim institucijama uspješna događanja.

Nisu, dakle, samo novi muzeji i novi muzejski postavi zaslužni za navedenu pozornost nego i maštovito osmišljena događanja oži-

NOVI MUZEJI ILI NOVI MUZEJSKI POSTAVI:

- Izuzetan Muzej vučedolske kulture u Vukovaru
- Muzej Apoksiomena na Malom Lošinj
- Muzej Naronu u Vidu kod Metkovića
- Muzej neandertalaca u Krapini
- Muzej antičkog stakla u Zadru
- Novi postav Arheološkog muzeja u Zadru itd...

vljene povijesti, kao npr. Dani Andautonije koji se već 15 godina događaju u blizini Zagreba te Pula Spectacula Antiqua ili Salonitanske večeri romantike.

Unutar konteksta turističkog gospodarstva potrebno je sustavno educirati dionike i promotore te ukazati na potencijale arheološkog turizma u Hrvatskoj, ali ujedno stvoriti i učinkovite alate za poslovne korisnike, turoperatore i turističke agencije i umrežiti resurse za potrebe poslovnih i privatnih korisnika. Tek tako je moguće proširiti broj poslovnih korisnika arheoloških resursa za inovativne programe te produljiti vremenski raspon atraktivnosti arheoloških destinacija.

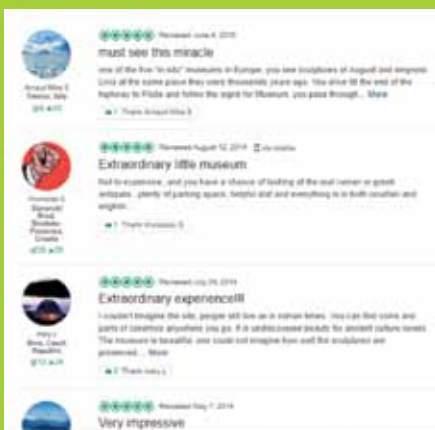
VODIČ „20 TOP ARHEOLOŠKIH DESTINACIJA“

Kako bi se navedeno postiglo, bilo je potrebno stvoriti atraktivan vodič za poslovne, ali i individualne korisnike i posjetitelje. Razvoj kulturnog turizma jedan je od prioriteta Vlade Republike Hrvatske određenih Strategijom razvoja turizma RH do 2020. godine. Prepoznajući važnost fokusiranog pristupa turističkoj valorizaciji onog najboljeg u kulturnoj baštini, Ministarstvo turizma iniciralo je izdavanje vodiča „20 top arheoloških destinacija u Hrvatskoj“ potičući time turističku valorizaciju, korištenje i prepoznatljivost hrvatskih arheoloških destinacija.

Htjelo se time zadovoljiti i ciljeve Strategije razvoja turizma te ukazati na najbolje

arheološke lokalitete otvorene turističkoj javnosti, stvoriti učinkovit alat za poslovne korisnike, turističke agencije i turoperatore, proširiti opseg poslovnih korisnika arheoloških resursa za inovativne programe, proširiti vremenski raspon posjeta destinacijama, umrežiti resurse, poslovne i privatne korisnike te uz to stvoriti atraktivan smjerokaz za individualne posjetitelje. Hrvatska arheološka baština obuhvaća djela koja „pripadaju europskoj antologiji i bez njih prikaz pojedinih poglavlja povijesti europske umjetnosti ne može biti cjelovit“, istaknuo je znameniti hrvatski povjesničar umjetnosti Radovan Ivančević. Razlog njihove nedovoljne prezentnosti, naglasio je, „nije u odsutnosti značenja samih spomenika niti u njihovoj nedovoljnoj likovnoj vrijednosti, već u nedostatku informacija“. Upravo

Romantika u Saloni već šest godina za redom oživljava povijest kroz kvalitetnu i autentičnu interpretaciju antičke baštine putem organizacije tematskih večeri kojima se na kreativan način prikazuje život u Saloni u antičko doba. Uz večer gladijatora i antičkog teatra, Zvuke, okusi i mirisi antike mandolinu i gitaru u izvedbi Stipana Popovića te degustacija i priprema antičkih jela, sajam antičkih zanata, radionicu mozaika od 8. srpnja do 20. kolovoza 2017.

stoga pripremljena je publikacija koja s dvostrukog gledišta, kulturološkog i turističkog, obuhvaća dvadeset odredišta u Hrvatskoj u kojima su vrijedni arheološki sadržaji najviše zastupljeni, turistima dostupni, s visokom razinom turističke atraktivnosti i opremljenosti. U njezinoj pripremi sudjelovalo je pedesetak stručnjaka iz područja arheologije i turizma iz cijele Hrvatske. Publikacija je pobudila interes široke javnosti, pa čak i hrvatskog iseljeničtva iz Australije.

ZAHTEJVNI I SKUPI PROGRAMI ARHEOLOŠKOG TURIZMA

Donedavno je pristup arheološkoj baštini često bio istraživački iscrpan i strogo znanstven, o čemu svjedoče poneki komentari posjetitelja na društvenim mrežama (npr. TripAdvisoru). Zamjerke muzejima se naj-

češće odnose na slabu interpretaciju, pasivnu atmosferu, premalo interaktivnih pomagala za bolje razumijevanje obilne građe.

Vrijeme je da se taj istraživački i znanstveni kapital primijeni u praksi i transformira kroz jasnu prezentaciju baštine širokoj javnosti kako bismo s ljubavlju u njoj uživali i čuvali ju.

Naime, baština je živa i razumljiva dok oko sebe okuplja sve životno važne komponente i sadržaje koji su okrenuti posjetiteljima, od kvalitetne interpretacije i prezentacije do ugostiteljskih, smještajnih ili interaktivnih i drugih sadržaja.

Tako na TripAdvisoru možemo često čitati o velikom zadovoljstvu odličnim kolekcijama pretpovijesnih, antičkih ili srednjovjekovnih spomenika u muzejima, o izvrsno

Publikacija „20 top arheoloških destinacija“ za strane turoperatore pružit će informaciju kako najbolje upoznati arheološke destinacije i upakirati ih u proizvod:

1. o jedinstvenim značajkama arheoloških lokaliteta
2. 3D rekonstrukcije, lokalitet nekad i sad
3. tlocrti, karte
4. navodi arheološke lokalitete u blizini
5. navodi zanimljivosti: Jeste li znali?
6. ukazuje na najbolje primjere suvremene prezentacije i interpretacije
7. ukazuje na značajne osobe koje vezemo uz destinaciju
8. ne propustite: muzeji, zbirke, popratni sadržaji
9. arheološki itinerari u destinaciji
10. događanja kroz godinu
11. suvremena događanja i kultura
12. interaktivne radionice
13. podvodna arheologija i infrastruktura: smještajni objekti, turističke agencije specijalizirane za destinaciju
14. infrastruktura – eno-gastronomija
15. UNESCO lokaliteti

vođenim obilascima, primamljivo niskim cijenama, ali i o ograničenom radnom vremenu muzeja, posebice u svibnju, odnosno izvan ljetne sezone. Komentari često izražavaju veliko iznenađenje neočekivano bogatom arheološkom baštinom – impresivno, neočekivano bogato, izvanredne estetike... Arheološka baština motiv je i za studentska putovanja, znanstveni turizam i terenske škole koje provode međunarodne edukativne institucije. Kako danas hrvatsku arheologiju vide i promoviraju u okviru znanstvenog usavršavanja svojih studenata vidimo iz primjera Američkog arheološkog instituta, AAI. Taj institut promovira različite interaktivne radionice, terenske škole za studente arheologije, od kojih su neke orijentirane i na Hrvatsku, te nude iscrpno razrađene itinerare. <https://www.archaeological.org/fieldwork/afob/17923> Cijena takvih aranžmana u trajanju od dva tjedna iznosi 1700 dolara bez avio karata, dok npr. američki turisti na kulturna putovanja troše u prosjeku 1300 dolara.

Drugi primjer je Sveučilište iz Wyominga koje u Hrvatskoj organizira Arheološku terensku školu od 21. lipnja do 17. srpnja 2017. Terenska nastava uz iskapanja obuhvaća Zagreb s Arheološkim muzejom, Krapinu s Muzejom neandertalaca, Modruš, Senj i Novigradski stari grad. Aranžman studente stoji 2500 dolara uključujući boravak, dok uz troškove putovanja i tutorstva cijena iznosi 5400-5900 dolara. (više o navedenom <https://sites.google.com/site/uwcroatiainfieldschool/home>).

SKUPI ARANŽMANI ZA ZAHTJEVNE POSJETITELJE

Još uvijek su rijetke putničke agencije u Hrvatskoj koje pripremaju zahtjevne programe arheološkog turizma. Međutim, kako vidimo iz iskustava mediteranskih zemalja, zainteresiranih korisnika itekako ima, više u međunarodnom okružju nego domaćem. Zanimljiv primjer daje nam pritom Tomislav Klarić, direktor agencije Adriatic TTS, navodeći interes grupe indijskih turista koji su sletjeli u Dubrovnik i tražili ciljani obilazak upravo arheoloških destinacija i kulturnih znamenitosti, uz smještaj u hotelima s pet zvjezdica te ukupnu izvrsnu uslugu. Turizam visoke vrijednosti često se oslanja upravo na bogatu arheološku i kulturnu baštinu gradova, kaže nam i najnoviji izvještaj Mastercarda.

Vilma Butorac iz PA Maestral navodi da u ovoj godini s pet grupa provode aranžmane arheološkog turizma, i to s njemačkog i britanskog tržišta, što još uvijek nije zadovoljavajuće. Radi se o gostima 55+ koji su zainteresirani ili isključivo za arheologiju ili ponekad za arheologiju u kombinaciji s ostalom kulturno-povijesnom baštinom i gastronomijom. Pri tome se prosječna potrošnja pojedinca po putovanju kreće od 1200 do 3000 eura.

Više od deset članica UNPAH-a, udruge putničkih agencija, pruža usluge vezane uz destinacije arheološkog turizma. Najčešće ih organiziraju za školske grupe, a aranžmani uključuju destinacije od Vukovara, Vinkovaca i Krapine do

Pule, Splita, Solina, Zadra, Nina, Vida u Metkoviću i muzeja Narone.

Upravo muzej Narone ove godine očekuje oko 400 grupa iz Hrvatske, BiH, Njemačke, Francuske, Velike Britanije, Skandinavije, Austrije... S time nisu zadovoljni, ali je to očekivano s obzirom na njihov položaj u zaleđu Jadrana, kako navodi Konstanta Bukovac, koja daje i pregled dosadašnjih posjetitelja, od kojih je otprilike 50 % u 2016. godini došlo organizirano u grupama, a među njima je najviše bilo školskih grupa (oko 50 %), seniora (35 %) i odraslih (15 %). Od nje saznajemo i da manji broj grupnih posjetitelja unutar muzeja na suvenire i publikacije troši od 20 do 200 kuna. Veliki broj grupnih posjetitelja uključujući cijenu ulaznice i vodstva u muzeju okvirno troši u prosjeku 50 kuna.

Hrvatska treba fokusirano pristupiti afirmaciji arheološke građe kako bi intenzivnije ušla u segment znanstvenog turizma i međunarodna edukativna putovanja mladih po Europi. Pritom je potrebno ne samo pružiti iscrpljujuću podatkovnu informaciju, nego ukazati na arheološko naslijeđe i zainteresirati prezentacijom

i interaktivnošću posjetitelje za daljnje istraživanje bogate prošlosti.

U SREDIŠTU SRETNE MEDITERANSKE BAŠTINE

U turističkom smislu za početak bilo bi dobro intenzivno promovirati reprezentativne primjere pojedinih arheoloških razdoblja već sada kvalitetno pripremljene za posjetitelje.

Počinjemo od prehistorije u Krapini na Hušnjakovom brijegu s krapinskim neandertalcem i njegovim staništem koje svjedoči o burnom životu na ovom području, gdje je prikupljena najbrojnija i najbogatija zbirka neandertalskog čovjeka u svijetu. Nastavljamo s vučedolskom kulturom i neponovljivim oblicima vučedolske materijalne baštine izložene u Muzeju vučedolske kulture, koji izuzetnim prikazom života drevnih Indoeuropljana postaje središte njihove šire interpretacije i približava posjetiteljima fascinantan doživljaj znanstvenih otkrića i njihovih prezentacija.

Grčka kultura na Sredozemlju ostavila je vrhunsko svjedočanstvo svoje prisutnosti u parcelaciji Starogradskog polja, koja je i vidljiva danas.

Program arheološkog turizma gostima nude Adriatours, Blagec turizam, D&I-Turist PA, Dubrovnik Sati, Event.- S, Ilirija d.d., Istra Line TA, Kompas Zagreb, Kvarner Express International Split, Maestral, Svijet putovanja

Spomenici iz rimskog razdoblja svjedoče o umjetničkim i gospodarskim utjecajima golemog imperija na području današnje Hrvatske. Rekli bismo da je prostor Hrvatske u to vrijeme bio cjelovito i sustavno uređen. Funkcionirali su cestovni putovi, ruralna područja cvala su uzgojem maslina i proizvodnjom ulja koje se izvozilo u sve krajeve Carstva, što iščitavamo iz žigova na amforama nađenim na više od 50 lokaliteta u Sloveniji, Austriji, Njemačkoj, Švicarskoj, Mađarskoj, diljem današnje sjeverne Italije, pa i u blizini Rima. Proizvodilo se mnogo toga, pa i staklo, vuna, vunen predmeti i nakit.

Važno je pritom spomenuti arheološke lokalitete na Brijunima i Kvarneru, Ščitarjevo kod Zagreba, Varaždinske Toplice, Burnum te neizostavno Pulu. Od svih gradova ranorimske faze upravo je u Puli očuvano najviše cjelovitih spomenika, među kojima posebno mjesto zauzima amfiteatar, po veličini šesti u svijetu među do danas očuvanima. Krunski dragulj je,

naravno, Dioklecijanova palača kao najznačajniji spomenik kasnoantičke arhitekture uopće, u kojoj se sabiru najrazličitiji vremenski umjetnički utjecaji nastajali stoljećima tijekom prerastanja palače u suvremeni Split.

Na jugu Hrvatske ističe se Vid s nalazom najbrojnije skupine monumentalnih mramornih kipova rimskih careva ikada pronađene na prostoru Rimskog Carstva. Na istoku Hrvatske u Vinkovcima, gdje se život kontinuirano odvija 8000 godina, Rimsko Carstvo ostavilo je sjećanje na dva cara rođena na tom prostoru – Valensa i Valentijana, ali i 36 kg vrhunskih srebrnih uporabnih predmeta Antoninusa Akvila.

O zlatnom dobu bizantinske umjetnosti, iz razdoblja Justinijanove vladavine, svjedoči izvrsno očuvan reprezentativni biskupski kompleks u Poreču s mozaicima Eufrazijeve bazilike iz VI. st., istodobnim s onima iz Ravene. Mozaici porečke bazilike označuju prekretnicu u cjelokupnoj kršćanskoj ikonografiji, gdje se prvi put u svjetskoj

povijest pojavljuje prikaz Bogorodice na središnjem prijestolju glavne apside.

Salona i Zadar svjedoče ne samo o rimskodobnom, nego i o ranokršćanskom procvatu kreativne energije, posebice kroz sakralne građevine, nezaobilazne spomenike novog umjetničkog europskog izričaja, koje svjedoče o podrijetlu i razvoju kršćanske sakralne arhitekture. Starohrvatska predromanička arhitektura crkvice malih dimenzija, maštovitih tlocrtnih i prostornih rješenja, reprezentirana je kroz primjere iz Zadra i Nina.

Kruna svemu su UNESCO-vi lokaliteti Trogir, Šibenik ili Dubrovnik koji svjedoče o bogatstvu ukupnosti naslijeđa od arheoloških do povijesno-kulturnih slojeva.

Sve su to sadržaji poželjni u okviru turističkih paketa za seniore, ali i za obitelji te posebice za programe city break turizma ili touring programe.

Turističkom posjetitelju važni su lokaliteti jakog kulturnog značenja, ali jednako tako oni koji su odlično prezentirani. Prednost stoga imaju lokaliteti koji ne samo da imaju estetsku, povijesnu, kulturološku važnost, nego su u cijelosti opremljeni za prijem posjetitelja i oni će možda privući neke od na

desetke milijuna turista koji na Mediteranu posjećuju arheološka odredišta.

Zato ne treba zaboraviti da smo u središtu tog sretnog mediteranskog okruženja, pa i naša zemlja opipljivim i još uvijek vidljivim slikovitim arheološkim krajolicima može svjedočiti o dinamici i ljepoti života na ovim prostorima. ■

DA NARUDŽBENICA

Želim godišnju pretplatu i uvjete oglašavanja
za UT stručnu reviju za turizam, primjeraka po cijeni 550 kn godišnje

Ime i prezime

Tvrtka OIB

Telefon Telefaks

Ulica Datum

Mjesto Potpis

Napomena: Pretplata vrijedi za godinu dana, a narudžba traje do opoziva

UT 65 godina

UTM
Bosiljevska 32, 10000 Zagreb
Telefon: 01/370 57 50 Telefaks: 01/370 57 55